

Hürnisə BƏŞİROVA
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu
E-mail: besirovahuru@gmail.com
ORCID: 0009-0002-1615-3020

NİZAMİ GƏNCƏVINİN “İSKƏNDƏRNAMƏ” POEMASININ YAZILMA TARİXİNƏ DAİR QEYDLƏR

Açar sözlər: Dəqiqi, Əbülqasim Firdovsi, Nizami Gəncəvi, “İskəndər namə”, xalqın arzusu

Giriş. Min il sonra da xalqımızın keçdiyi keşməkeşli tarixin öyrənilməsində dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin yaradıcılığı müstəqil metoddur. Onun irsi yüksək mənəvi-ictimai dəyərlərə məxsus həqiqət carçısıdır. Şairin nümayiş etdirdiyi kamil insan amili klassik simvol daşısı da mahiyyət etibarını ilə günümüzə səsleşir və onun psixoloji varlığını izah edir. Bir sözlə, Nizami həmişəyaşar və bütün dövrlər üçün aktual filosof şairdir. Ədibin humanist ideyaları böyük insani dəyərlər meydana qoyur, onların nə qədər anlaşılan və nə qədər də əlçatmaz olduğunu nümayiş etdirir.

“Гуманизм в произведениях таких видных представителей Ренессанса как Хаям, Гургани, Фирдоуси, Низами, Руставели, Рабле, Сервантес, Шекспир направлен против взглядов Средневековья. Основная идея, отражённая в произведениях представителей Ренессанса направлена на отрицание взглядов и законов, характерных для средних веков. Именно в этом смысле гуманизм является отличительной чертой ренессансного мировоззрения, поэтому можно считать правильным, что деятелей эпохи Возрождения называют гуманистами” [1, s. 16]. (Xəyyam, Qurqani, Firdovsi, Nizami, Rustaveli, Rable, Servantes, Şekspir kimi İntibah dövrünün görkəmli nümayəndələrinin yaradıcılığında humanizm orta əsrlərin baxışlarına qarşı yönəlmişdir. İntibah nümayəndələrinin əsərlərində öz əksini tapmış əsəs ideya orta əsrlərə xas olan baxışları və qanunları inkar etməyə yönəlmişdir. Məhz bu mənada humanizm İntibah dünyagörüşünün səciyyəvi xüsusiyyətidir, ona görə də Dirçəliş dövrünün xadimlərini humanist adlandırılmasını düzgün hesab etmək olar).

Əsas hissə. “İskəndər namə” Nizami Gəncəvi “Xəmsə” sinə daxil olan beşinci və sonuncu poemadır. Əsər iki hissədən ibarətdir: “İskəndərin şərəfnaməsi” və “İskəndərin iqbəlnaməsi”. Hamıya məlum fəkdir ki, Nizami Gəncəvi həyatının son illərində böyük səbr və əzmkarlıqla qələmə aldığı “İskəndər namə” həcmcə onun ən böyük poemasıdır. Əsər əruz vəzninin müəqarib bəhrində yazılmışdır. “İskəndərnamə” nin hicri 597-ci ildə (miladi 1203-cü il) Azərbaycan Atabəylərindən Nüsrətəddin Əbubəkrin adına yazıldığı ethimal olunur. Bu məqalədə, şairin “İskəndərnamə” poemasında sadaladığı tarixi faktları geniş təhlil etməklə əsərin yazılma səbəbi və qəmli tarixçəsi haqqında dəyərli faktlar əldə edəcəyik.

Tanınmış Nizamişünas alim Zəhra Allahverdiyevanın rəyinə əsasən, Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında belə bir fikir vardır ki, Nizami Gəncəvi yaradıcılığının yekun əsəri hesab olunan “İskəndərnamə” nin “yazılma tarixi elmə məlum deyildir və əsərin heç bir yerində Nizaminin bu barədə qeydi yoxdur” [2, s. 341]. Zəhra xanım “Nizami Gəncəvinin “İskəndərnamə” poeması” adlı məqaləsində əsərin tarixi və şifahi mənbələri haqqında məlumat verərkən Yunan tarixçisi Flavi Arriyanın “İskəndərin yürüşü”, Kallisfenin “Müqəddəs müharibənin tarixi” və s. məşhur mənbələrin adını çəkir. Məsələ ətrafında geniş tədqiqat aparan alim “İskəndərnamə” nin əlyazmaları üzərində araşdırma aparmamış və öz fikrini əsaslandırmaq üçün yalnız görkəmli alimlərin rəyinə əsaslanmışdır, orijinalda isə Nizaminin

öz dilindən axan sözlər bizə həm bu əsərin yazılma tarixi, həm də əsl mənbəyi haqqında dolğun və əsaslı faktlar təqdim edir.

Məşhur iranlı alim M.Ə.Tərbiyə "Danışməndani-Azərbaycan" kitabında yazır ki, bu dastanın yunanca orijinalı itdiyi halda, Şərq dillərinə tərcüməsi mühavizə olunmuş yunanıstanlı Kallisfenin uydurma kitabından götürülmüşdür. Tədqiqatçılar tərəfindən "İskəndərnamə"nin mənbəyi xalq arasında yayılmış nağıl, rəvayət və dastanlar hesab edilsə də dahi Nizami Gəncəvi qələmə aldığı poemanın mənbəyi haqqında bizə belə bir məlumat verir: (Türkiyənin Topqarı-Saray muzeyində saxlanılan, 1377-78-ci illərə aid edilən "Xəmsə"yə (H-750) daxil olan "İskəndərnamə" poemasının "İskəndərin iqbalnaməsi" hissəsinin 47-ci beyti. Misal verilən əlyazma nüsxəsinin mətni olduğu kimi təqdim olunmuşdur)

Beyt 47

درین نامه گر هم نرفتی بطوس سخن گفتن تازه بودی فسوس
من آن توسم کز ریاضت کری رسیدم ز تندی فرمان بری

[3, s.402 b]

-Bu namədə əgər Tusa getmədinsə, demək təzə söz deyənsən əfsus.

İzah: Bu kitabı oxuyanda "Şahnamə" yadına düşmədisə, təəssüf edirəm, amma sən bu tarixdən xəbərən yoxdur, kifayət qədər məlumatlı deyilsən.

-Mən o, itaətsizəm ki, məhrumiyyətlərdən keçərək (asketizm) qula çevrilmişəm.

İzah: Mən Eşqin quluyam, yerim ilahilərin yanındır.

Bu misralarda Nizami Gəncəvi demək istəyir ki, məndən əvvəl bu süjeti məşhur İran şairi Firdovsi qələmə almışdır. Özünün dediyi kimi, bu poemanı oxuyanda gərək sizin yadınıza "Şahnamə" düşsün, o ilkin mənbəmdir. Gerisi mənim qüdrətimdən doğan söz sənətidir. Nümunə verilmiş misranı "İskəndər namə" əsərinin müasir variantı ilə müqayisə etsək, orijinaldan götürülmüş məlumatın təhrif olunmasının şahidi olarıq:

کزین نامه هم گر نرفتی بیوس سخن گفتن تازه بودی فسوس
من آن توسم کز ریاضتگری رسیدم ز تندی به فرمانبری

[4, s.11]

İranlı alim Dok. Səid Həmidyan bu beyti belə şərh etmişdir:

"بیوس : اینجا به معنی انتظار است. در این نامه هم گر نرفتی: نسخه/ دو بیت یعنی طبع سرکش مرا ریاضت و خلوت نشینی رام کرد تا این گونه راه دور و دراز سخن را درنوردید و هر گونه گنج سخنی را برای جهان ارمغان آورد. "

[4, s.11].

(Mənim üsyankar təbiətim sərtlik və tənhalıqla ram edildiyi üçün, belə uzun bir yol qət edib dünyaya hər cür xəzinə gətirə bildim). Fars dilində بیوس - biyus sözünün mənası 1)Ümid, gözlənti 2) xəsislik, 3) arzu deməkdir. Dok. Səid Həmidyan da misranı şərh edərkən bu sözün mənasının "intizar" olduğunu yazır. Təhlil etdiyimiz misranı bu üsulla Azərbaycan dilinə tərcümə etsək belə bir nəticəyə gələrik:

- Əgər bu namədə intizara getmədinsə, təzə söz deyənsən əfsus.

Düşünürəm, orijinaldan nümunə verilmiş beytin ideya yükü həm farsca və həm də Azərbaycanca tam məntiqə uyğundur. Firdovsi isə öz növbəsində "Şahnamənin" əsl mənbəyi haqqında bizə belə bir məlumat verir:

Qədimdə vardı böyük bir kitab,

Dəyərlidi, dastanları bihesab.

Uzun illər o gəzdi əldən-ələ,

Onu hər kəs istədi əzbər bilə [5, s. 20].

Dastanın bu yerində Firdovsi özünə "ağıllı gənc" deyə işarə edir:

Böyüklər ona söylədi birbəbir

Qədim şahların məcərası nədir.

Rəvayətləri dinlədi qəhrəman,
Gedib başladı böyük bir dastan.
O da dünyada qoydu bir yadigar,
Böyüklər onu hörmət ilə andılar [5, s. 21].

Düşünürəm ki, Prof. Dr. M. Ə. Tərbiyə "Şahnamə" nin mənbəyi haqqında məlumat verərkən məhz elə həmin bu qədim kitabı nəzərdə tutmuşdur. Amma bizə Əbülqasim Firdovsidən daha doğru məlumat verən başqa bir məxəz yoxdur. Firdovsi "Şahnamə"yə daxil olan "Şair Dəqiqinin dastanı" adlı şeirdə qədim dastanları nəzmə çəkmiş ilk şair haqqında daha geniş bəhs edir:

Kitabdan bu dastanları bir zaman
Seçib, sevdi söz qədrini anlayan.
Ağıllı, bilikli adamlar ki, var,
Bu dastanların aşiqi oldular.
Yetişdi, nəhayət, igid bir cavan,
Gözəl söz deyən, təbi, şeri rəvan.
Dedi: - Bu kitabı çəkim nəzmə mən,-
Ona "afərin" söyləsin hər görən.
Bilinməzdi əvvəllər əsli, soyu,
Yamanlıqla çarpışdı ömrü boyu.
Əcəl həmlə etdi ona nagahan,
Qara tac qoyub başına, verdi can.
Verib canını adətinə fəda,
Üzü gülmədi bircə gün dünyada.
Dönüb taleyi, bəxti azdı yolunu,
Əlində həlak oldu o bir qulun.
Qara bəxt əlindən alıb içdi cam,
Ölüb getdi, qaldı əsər natamam.....
Dedim onda mən: bəxtim olsa kömək,
Yazıb bu kitabı bitirim gərək...[5, s. 21]

Göründüyü kimi, dahi Firdovsi həqiqətən də "Şahnamə" poemasının süjet xəttini xalqın da əzbər bildiyi qəhrəmanlıq dastanlarından götürmüşdür, bu dastanları ilk nəzmə alan şair-filosof isə Dəqiqi olmuşdur. Nizami Gəncəvi də "Yeddi Gözəl" əsərində şair Dəqiqinin misilsiz mənbə olduğunu yazır:

من از آن خرده چون سنجی بر تراشیدم انچنین کنجی

- Mən o xırda tör-tökündüdə belə bir xəzinə yaratdım,

(Bu misralarda Nizami Gəncəvi "Yeddi Gözəl" əsərini hansı şəraitdə qələmə aldığı vəsf edir)

تا بزركان كه نقش كار كنند همه از نقش اختيار كنند

- Bu işi işləmək istəyən böyükələrin əlində, iş nəqd hazır olsun.

انچه زو نيم گفته بد كفتم كهر نيم سفته را سفتم

- Yarımçıq deyilənin davamını dedim, yarım deşilmiş gövhəri mən axıra qədər deşdim.

وانچه دیدم كه راست بود و درست ماندمش هم بدان قرار نخست

- Doğru və dürüst yerləri əvvəlki variantda olduğu kimi saxladım.

جهد كردم كه در چنين تركيب باشد آرايشی ز نقش غريب

- Belə bir tərkibi yaradanda çalışdım ki, qərrib naxışları da vurum.

باز جستم ز نامهای نهان كر پراكنده بود كرد جهان

-Dünyaya pərakəndə yayılmış gizlində qalan sənətkarların əsərlərini axtardım.

زان سخنها كه تازيست درى در سواد بخارى طبرى

- Ərəb və fars dilində Buxarı və Təbərinin əsərlərini,

وز دگر نسخها پراکنده هر دُری در دقیقی افکنده

-Digər tərəfdən pərakəndə olan Dəqiqinin nüsxəsini,

آن ورق کو فتاد از دستم همه را در خریطه بستم

- Vərəq-vərəq toplayaraq, bir xəritəyə düzdüm.

[3, s.197, a-b. Əlyazma nüsxəsi olduğu kimi təqdim olunub]

Orijinal variantdan götürülmüş bu dəlil “Yeddi gözəl” poemasının müasir variantlarından silinmişdir:

زان سخنها که تازی است و دری در سواد بخاری و طبری

وز دگر نسخه ها پراکنده هر دُری در دقیقی آکنده

هر ورق کاو فتاد در دستم همه را در خریطه ای بستم

[6, s.17]

-Ərəbcə və farsca olan Buxari və Təbərinin kitablarından,

-Pərakəndə olan digər nüsxələrdən, dəfn edilmiş dürr nüsxələrdən,

-Əlimə düşən hər vərəqi bir xəritədə cəm etdim.

Dəqiqi, tam adı Əbu Mənsur Məhəmməd bin Əhməd (d. 935/942- ö. 976/980, Tus, İran şairi) Samanilər dönmənin ən tanınmış şairlərindəndir. İslam öncəsi İran dönmənin tarixini şeirə döndərən ilk şairdir. Şairin ya özünün ya da atasının dəyirmançı olduğu ehtimal edilir. Mavəraünnəhrdə hökm sürən Çağaniyan ya da Al-i Çuhtac əmirlərindən Fəxrüddövlə Əbu Səid Mənsura mədhiyyələr yazmışdır. O, Samani hökmdarı Mənsur ibn Nuh (hökmrənliyi 961-976) və II Nuh bin Mənsur (hökmrənliyi 976-997) dönməndə məşhur olmuşdur. Şair Dəqiqi gənc yaşlarında kələsi tərəfindən öldürülmüşdür. Yuxarıda nümunə gətirdiyimiz şeir parçasında da, ulu Firdovsi şairin faciəvi ölümü barəsində məlumat vermişdir. Şairin yaradıcılığını məşhur edən əsəri “Quştasnamədir”. Dəqiqinin vaxtsız ölümü ilə yarımçıq qalmış bu əsəri Əbülqasim Firdovsi “Şahnamə” əsərində anır. Dəqiqinin ilahi eşq və şərəblə bağlı şeirlərindən ancaq bir hissəsi günümüzə gəlib çatmışdır. Şairin yaradıcılığı bütünlüklə Zərdüştlüklə bağlıdır. Düşünürəm, məhz elə bu səbəbdən də dahi Antik İran Ədəbiyyatı şairi Dəqiqinin adı İslam dönməndə əlyazma nüsxələrindən silinməyə başlamışdır.

Gətirdiyimiz dəlillərə əsaslanaraq, şair Dəqiqi Əbülqasim Firdovsi, Nizami Gəncəvi və adları hələ elmə dəqiq məlum olmayan bir çox görkəmli alim və yazıçıların istinad mənbəyi olmuşdur. Bu şair və alimlər ondan ilhamlanaraq misilsiz əsərlər yaratmışlar. Göründüyü kimi, “İskəndərnamə” əsərinin ilkin mənbəyi bəlkə elə İskəndərin sağlığı dövründə Ptolomey və Aristotelin qələmə aldığı qəhrəmanlıq tarixinə dayanır. Daha sonralar filosofların nəzmə çəkdiyi Antik İran Ədəbiyyatı nümunələri fars və ərəb dillərinə tərcümə olunaraq klassik Şərq ədəbiyyatı incilərinə çevrilmişlər. Firdovsi "Şahnamə" yə daxil etdiyi “İskəndər” [İskəndərin hakimiyyəti on dörd il sümüştür] poemasında belə bir misralar yazır:

Еще пехлевийскую повесть одну,

В которой чудесного много, начну.

Прославлен был Кейд среди хиндских владык,

Удачи любимец величья достиг [7, s. 11].

-Başlayım pəhləvicədən gözəlliklə dolu yeni bir əsər,

-Uğurun sevdiyi Keyd adlı Hind şahzadəsindən.

[Qeyd: bumisralar original variantdaşağıdakıkimidir-

چنین گفت گوینده پهلوی شگفت آیدت کاین سخن بشنوی

یکی شاه بد هند را نام کید نکردی جز از دانش و رای صید

دل بخردار داشت و مغز ردان نشست گیان افسر موبدان

[8, s.1107]

-Pəhləvicə yazar belə deyib: Təəccüblənərsən bu dastanı eşitsən.

-Elm və bilikdə başqa ovu olmayan Keyd adlı hindli şahzadə,

-Oturmuşdu möbidlərin başında, könlünü bağlamışdı Allaha, beynini böyüklərə.

Pəhləvi dili fars dili hesab olunub e. ə. 250 - 65-ci illərə aid edilir. Pəhləvi əlifbası İranda eradan əvvəl II əsrdən eramızın VII əsrində, İslamın gəlişinə qədər istifadə edilmiş olan yazı sistemidir. Arami əlifbası əsasında yaradılmış bu əlifbanın üç forması mövcud olmuşdur. Qədim fars dilinin varisi olan pəhləvi (orta fars) dili İran dillərinin cənub-qərb qrupuna aiddir. Bu dilin ilkin yayılma arealı İranın cənub hissəsi – Fars vilayəti olmuşdur. 224 – 651-ci illər pəhləvi dili Sasanilər dövlətinin və orada hakim mövqedə duran zərdüştlüyün rəsmi dili idi. İranın ərəb işğalından sonra (VII əsrin birinci yarısı) bu dil İrandakı və Hindistandakı zərdüşti icmalarında istifadə olunur.

Nəticə. Yuxarıda deyilənləri nəzərə alsaq, belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, İskəndər haqqında qəhrəmanlıq dastanı əslində qədim İran xalqının arzusudur, yəni şah öz babıyla gərək şah kimi davrana, alçaltmaya gözdən salmaya. Xalqın gözündə ucaldı İskəndər, odur ki, yaşayır min illər. Klassiklərin qələmə aldığı "İskəndərnamə" poemasını ilk nəzmə çəkən alim Antik İran Ədəbiyyatı şairi Dəqiqi olmuşdur. O, da öz növbəsində ilkin mənbə olaraq Yunan alimlərinin kitablarından və qədim İran xalqının qəhrəmanlıq dastanlarından istifadə etmişdir. Nizami Gəncəvi isə dahi Firdovsinin həyat və yaradıcılığından bəhrələnmiş, şairin həyat təcrübəsi Nizami üçün nümunə olmuşdur. Sağlığında Mahmuddan "İskəndərnamə"nin zəhmət haqqını ala bilməyən Firdovsi elə hesab edirdi ki, onun zəhməti hədəf getdi, qəm-qüssə içində yaşlanan Firdovsi ömrünün son illərini ehtiyac içində keçirmişdir. Bu səbəbdən, Nizami Gəncəvi min bir əziyyətlə qələmə aldığı poemanı tez bir zamanda bitirməyə çalışmış, uzun müddət bu əsər üzərində işləyir və təqdim etmək üçün münasib hökmdar axtarırdı. Əsərin mövzusu da sözsüz olaraq igid İskəndərin taleyindən və qədim İran xalqının qəhrəmanlıq tarixindən götürülmüşdür:

(Ответ Мехрана Кейду)

И слышит владыка Мехрана ответ:

«Тебе омрачить свою душу не след.....

Знай, войско свое Искендер приведет,

С вождями Ирана и Румапридет.....»

[7, s. 13]

Eşitdi şah Mehranın cavabında:

"Qanın qaralmasın dediklərimdən...

Bil, İskəndər öz ordusunu gətirəcək,

İranlı, rumlu sərkərdələr ilə gələcək...."

Orijinalda nümunə verdiyimiz şeir parçası aşağıdakı kimidir:

..... چو بشنید مهران ز کید این سخن بدو گفت از این خواب دل بد مدار.....

..... سکندر بیار د سپاهی گران ز روم و ز ایران گزیده سران.....

[8, s. 1109]

-Mehran Keyddən bu sözləri eşidəndə, dedi bu yuxudan ürəyinə pis gətirmə...

-İskəndər gələcək ordusu ilə iranlı, rumlu seçilmiş sərkərdələrlə....

Nizami Gəncəvinin ömrünün müdriklik dövründə qələmə qldığı "İskəndərnamə" poeması bütün dövrlərin şah əsəri hesab olunur. Əbülqasim Firdovsinin otuz il ərzində min bir zəhmətlə qələmə aldığı "Şahnamə" isə dünya mədəniyyəti incisidir. İllərlə qələmə alınmış bu misilsiz əsərdə qədim İran dövlətinin qəhrəmanlıq tarixi, poetik şəkildə zəngin ictimai-siyasi motivlər əsasında canlanır. Antik dövr İran şahlarının həyat və yaradıcılığına həsr olunan "Şahnamə" əsərinin bədii üslubu özünəməxsusdur və təkrar olunmazdır.

Göründüyü kimi, yuxarıda apardığımız araşdırmanın məqsədi müqayisəli şəkildə təhlil üsulu ilə antik poeziyanın problem və perspektivlərinin müasir "İskəndərnamə" poemasının tərcümə olunmuş variantlarında hansı realizm ilə əks olunmasını göstərməkdir. Məqalədə

Dəqiqi, Firdovsi və Nizami Gəncəvi kimi dahi şairlərin məqsədini anlamaq üçün, onların yaradıcılıq yollarını izləməyə çalışmışıq. Orijinal variantlar ilə müasir tərcümələrin müqayisəsindən əldə olunmuş təhlillər ilk dəfə olar ədəbi ictimaiyyətə təqdim olunmuşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Национальная Академия Наук Азербайджана Гянджинское Отделение Центр Низами Гянджеви. ХалилЮсифли. Ренессанс и Низами Гянджави. “Elm və təhsil”, Bakı – 2016, 423 səh.
2. Nizami Gəncəvi Həyatı və yaradıcılığı. Nizami Gəncəvi ili. Bakı-“Elm”- 2021. 981 səh.
3. İstanbul. Topqarı-Saray (H. 750) Yazılma tarixi – 1377-78 -ci illər. (Munzəvi, № 28038). 497 vərəq.
4. حکیم نظامی گنجه ای. اقبال نامه. تصحیح و حواشی حسن وحید دستگردی به کوشش دکتر سعید حمیدیان. چاپ نهم. چاپ: صبا 312 ص.
5. Firdovsi. Şahnamə. Bakı. Yazıçı. 1987 - 333. Azərbaycan dilinə tərcümə və müqəddimə M. Əlizadəninindir. 331 səh.
6. حکیم نظامی گنجوی. هفت پیکر. تصحیح و حواشی حسن وحید دستگردی به کوشش دکتر سعید حمیدیان. چاپ نهم. چاپ: صبا . 397 ص.
7. ФИРДОУСИ. ШАХНАМЕ. АКАДЕМИЯ НАУК ССР. ЛИТЕРАТУРНЫЕ ПАМЯТНИКИ. Том пятый. От начала царствования Искендера до начала царствования Йездгерда, сына Бехрама Гура. Перевод Ц. Б. Бану-Лахути и В. Г. Берзнева. Издательство «Наука» - Москва 1984. 390 стр.
8. شاهنامه. ابوالقاسم فردوسی. جلد اول. بر پایه چاپ مسکو. انتشارات هرمس Hermes Publishers 2007. Tehran-Iran. Vol. I, vol. II 2295 p.

Хурниса БАШИРОВА

ЗАМЕЧАНИЯ О ДАТЕ НАПИСАНИЯ ПОЭМЫ НИЗАМИ ГЯНДЖАВИ «ИСКАНДАРНАМЕ» РЕЗЮМЕ

Ключевые слова: Дагиги, АбулгасимФирдовси, Низами Гянджеви, «Искандер наме», мечта народа.

Творчество выдающегося поэта и философа Низами Гянджеви, писавшего и творившего на нескольких языках в Азербайджанской действительности XII века, является нашей национальной идентичностью. Дошедшие до нас произведения поэта являются зеркалом как его времени, так и современности. «Хамса» Низами написанная на персидском языке, содержит множество исторических фактов, еще не известных науке. Даже спустя тысячу лет творчество великого азербайджанского поэта Низами Гянджеви является самостоятельным методом изучения бурной истории нашего народа. В своем уникальном стиле поэт использовал турецко-азербайджанские пословицы, примеры и афоризмы наряду с глубокими научными и философскими знаниями. «Искандер наме» пятое и последнее поэма, вошедшее в «Хамсу» Низами Гянджеви. В данной статье, подробно проанализировав исторические факты, перечисленные поэтом в поэме «Искандер наме», мы получим ценные факты о причине написания произведения и его печальной истории.

**NOTES ON THE WRITING OF THE POEM "ISKANDARNAME"
BY NIZAMI GANJAVI
SUMMARY**

Key words: Daqiqi, AbulgasimFirdovsi, NizamiGanjavi, "Iskander name", the people's dream

The creativity of Nizami Ganjavi, a prominent poet and philosopher who wrote and created in several languages in the 12th century Azerbaijan, is our national identity. The poet's works that have come down to us are a mirror of both his time and today. "Khamsa" written by Nizami in Persian contains many historical facts that are not yet known to science. Even after a thousand years, the creativity of the genius Azerbaijani poet Nizami Ganjavi is an independent method in studying the turbulent history of our nation. The poet used Turkish-Azerbaijani proverbs, examples, aphorisms in his works along with deep scientific and sufi knowledge in his unique style. "Iskandar name" is the fifth and last poem included in Nizami Ganjavi's "Khamsa". In this article, by extensively analyzing the historical facts listed by the poet in his poem "Iskander name", we will get valuable facts about the reason for writing the work and its sad history.

Daxil oldu: 14.11.2024-cü il